

ŠIDAKOVI DANI U SPLITU

JAROSLAV ŠIDAK — POVJESNIČAR EVROPSKOG DOMETA

Ivan Kampuš

Znanstveni opus prof. Jaroslava Šidaka sastoji se od preko dvije stotine jedinica. Potpuna bibliografija njegovih radova do 1968. godine objavljena je u Historijskom zborniku XIX—XX, 1966—67. U Šidakovom zborniku, god. XXIX—XXX, 1976—1977. izdanom u povodu njegove 75. godišnjice objavljena je bibliografija od 1969. do 1975. godine, a u bibliografiji do 1969. godine navode se samo rasprave i članci te važnije ocjene. Vjerujem da će učenici i suradnici pokojnog profesora nadopuniti bibliografiju njegovih radova od 1976. god. dalje.

Prof. Šidak je svoj znanstveni opus počeo kao medijevist disertacijom o »Crkvi bosanskoj« pa je do 1950. težište njegova interesa bilo u istraživanju bosanskoga srednjega vijeka. Ta istraživanja obrađuju povijest srednjovjekovne Bosne s osobitim obzirom na »Crkvu bosansku«, samostalnu heretičku crkvu u Bosni od XIII. do XV. stoljeća poznatu u zapadnim tekstovima iz XIII. st. kao »Ecclesia Sclavoniae«. Njeni su se vjernici nazivali kršćanima, a među protivnicima na katoličkom Zapadu bili su poznati kao paterini (Patareni); maniheji, a na pravoslavnom istoku kao babuni. U tom prvom razdoblju obrađujući »Crkvu bosansku« Šidak je započeo u našoj historiografiji jedan izrazito kritički smjer koji je urodio brojnim radovima i dragocjenim rezultatima. Važnu prekretnicu u razvoju toga problema, koja je imala za posljedicu plodnu diskusiju uz poglavito sudjelovanje J. Šidaka bile su rasprave A. Solovjeva i D. Kniewalda koje su novim metodičkim postupcima i podacima ponovno učvrstile pokolebanu tezu F. Račkoga o dualističkom značenju »bosanske hereze«. Pod utjecajem novih latinskih izvora koje je objavio A. Dondaine te na temelju vlastitih proučavanja, Šidak je 1954. i sam prihvatio tezu F. Račkoga, ali se u mnogim pitanjima nije složio s mišljenjima Solovjeva i Kniewalda smatrajući da i dalje ostaju neriješeni problemi o postanku heretičke »Crkve bosanske«, osobitosti njenih pojedinih učenja i o njezinoj propasti. Naglasio je, međutim, da se u osnovnom pitanju o karakteru Crkve bosanske mišljenje Franje Račkoga najviše približilo historijskoj istini i da ono ima značenje okvira unutar kojega će se i ubuduće nastaviti rad na rješavanju brojnih pojedinačnih pitanja u kompleksnom problemu Crkve bosanske. U svojoj opsežnoj knjizi Studije o 'Crkvi bosanskoj' i bogumilstvu izdanoj 1975. u Zagrebu Šidak je ponovno objavio petnaestak priloga posvećenih tim problemima koji su nastali u razdoblju od 1950. do 1969, pa iako su s izuzetkom jednoga zadržali prvobitan oblik, ipak se po koječemu od njega razli-

kuju (vidi i A. Nazor, J. Šidak, Studije o 'Crkvi bosanskoj' i bogumilstvu, Zagreb 1975, str. 400, Slovo 25—26, 1976).

U svom sjećanju na prof. Šidaka objavljenom u »Slovu« (sv. 37, Zagreb 1987, 185—191), časopisu Staroslavenskog zavoda »Svetozar Ritig« glavna i odgovorna urednica dr. Anica Nazor ističe, uz ostalo, da su sve Šidakove studije o bosanskim rukopisima objavljene u »Slovu« a u tom je časopisu profesor recenzirao knjige i radove iz problematike bogumilstva i »Crkve bosanske«.

Šidakova istraživanja bila su posvećena i novijoj hrvatskoj povijesti. Zapaženi su prilozi o ilirskom pokretu, o hrvatskom pokretu 1848/49. te o hrvatskom školstvu u XIX. stoljeću. Brillantne su Šidakove analize o djelatnosti istaknutih hrvatskih političkih i kulturnih ličnosti u XIX. stoljeću (npr. rasprave o Ivanu Kukuljeviću i Ivanu Mažuraniću).

Za razliku od prethodnih knjiga studija (Studije iz hrvatske povijesti XIX. stoljeća, Zagreb 1973; Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848, Zagreb 1979), knjiga J. Šidaka Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti (izdanje »Školske knjige« iz 1981) sastoji se od devetnaest tekstova nastalih u razdoblju od 1967. do 1979. koji nisu povezani ni sadržajno ni kronološki. Prva skupina rasprava odnosi se na zbivanja u 16. stoljeću s težištem na velikoj seljačkoj buni 1573. Tekstovi u drugoj skupini govore o ličnosti Jurja Križanića i uroti zrinско-frankopanskoj, u trećoj skupini su dva prikaza o razvoju školstva u Hrvatskoj nakon reformi Marije Terezije, četvrta skupina obrađuje različita pitanja iz hrvatskoga narodnog preporoda — od prethistorije do vrhunca u revoluciji 1848, dok peta skupina ima isključivo historiografski značaj i osim rasprave o Kukuljeviću, pripada tematski dvadesetom stoljeću. Knjiga završava prilogom Hrvatska historiografija — njezin razvoj i današnje stanje, cjelovitim osvrtom na historiografska nastojanja u nas od Luciusa do 1971. godine. Historiografski pristup daje ovoj knjizi posebno obilježje, a to pokazuju i prilozi o seljačkoj buni 1573, uroti zrinско-frankopanskoj, Križaniću i Ljudevitu Gaju. »Tekstovima ove vrste — ističe prof. Šidak — pridajem u mom cjelokupnom radu osobito značenje. Iako težim za bibliografskom potpunosti u njima... oni su kritičke rasprave u kojima se genetički izlažu problemi obrađene teme i istraživački naponi oko njihova rješavanja.«

Rad profesora Šidaka u Enciklopediji Jugoslavije prekinut je naglo usred posla, na izuzetno značajnoj blok jedinici »Hrvati«. U posljednji čas profesor je ipak uspio redigirati, dopuniti i dovršiti članak o povijesti Hrvata. Predstavljajući u prosincu 1988. 5. svezak II. izdanja Enciklopedije Jugoslavije urednik redakcije za Republiku Hrvatsku akademik Vladimir Stipetić je istaknuo da tekst »Hrvati« obuhvaća samo 14639 redaka, a to su nenadmašne minijature u kojima se s malo redaka izražava sukus svega što je potrebno reći. »Što da se kaže — ističe Stipetić — o divnom prilogu preminuloga Jaroslava Šidaka koji obrađuje u svega 2600 redaka povijest Hrvata od doseljenja u ove naše krajeve pa sve do 1918. godine« (Obasjan nokturno naše prošlosti, Vjesnik, 26. XII. 1988).

U povodu 75-godišnjice života Jaroslava Šidaka prof. Mirjana Gross ocijenila je u Šidakovom zborniku impozantan doprinos Jaroslava Šidaka riječima: »Bitno je istaći da se cijeli taj rad temelji na strogoj primjeni metoda i tehnike historijske znanosti i da su njegovi rezultati pouzdani i trajni. Zato je Šidakovo djelo utkano u temelje hrvatske historiografije. Rijetko koji histo-

ričar može početi s istraživanjem, a da ne krene od njegovih rezultata«. (Historijski zbornik 1976—1977, Zagreb 1977, 3).

Znanstvenim istraživanjem razvojnih tokova hrvatskoga narodnog preporoda Jaroslav Šidak je dao, kao što je rečeno, velik i trajan doprinos našoj suvremenoj historiografiji. Iz takvih je okolnosti proizašla i knjiga koju je »Školska knjiga« izdala koncem 1988. godine. Njezini autori su prof. Šidak i suradnici: Vinko Foretić, Julije Grabovac, Igor Karaman, Petar Strčić i Mirko Valentić. Po opsežnosti udjela treba izdvojiti prilog prof. Šidaka koji je u knjizi napisao više od polovice teksta i pretežni dio historiografskog osvrta. Težište njegove tematske usmjerenosti obuhvaća povijesni razvoj političkih i kulturnih prilika u banskoj Hrvatskoj kao središnjem segmentu tadašnje složene cjeline hrvatskih pokrajina. Bio sam počašćen, jer sam bio jedan od recenzenata na skupu koji je u Zagrebu u svojim prostorijama organiziralo izdavačko poduzeće »Školska knjiga«. Tada sam uz ostalo naglasio da će svaki povjesnik, istraživač narodnog preporoda u Hrvata krenuti od rezultata rada prof. Šidaka i suradnika. To je ona pouzdana i trajna osnovica na koju će se dograđivati sve nove spoznaje o tom magistralnom segmentu naše povijesti. Zaključio sam, također, da knjigu Hrvatski narodni preporod — ilirski pokret smatram kapitalnim prilogom za razdoblje od 1790. do 1847. te da će objektivni kritičari djelo erudita Jaroslava Šidaka i suradnika ocijeniti kao profesorov izuzetan doprinos našoj povijesnoj znanosti. Smatram da je u toj vrijednoj knjizi obrađeno, vjerojatno, najsudbonosnije razdoblje hrvatske povijesti XIX. stoljeća.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR
Mirjana GROSS, Zagreb
Ivan KAMPUŠ, Zagreb
Tomislav RAUKAR, Zagreb
Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Ivan KAMPUS

LEKTOR I KOREKTOR
Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:
Savez povijesnih društava Hrvatske
Historijski zbornik
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Narudžbe šalјite na adresu:
Filozofski fakultet, Odsjek za povijest, za Historijski zbornik
Zagreb, Ul. Đure Salaja 3

Cijena ovog broja iznosi 450 d

Izdavanje časopisa sufinancira
Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad Hrvatske
Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — ožujak 1991.